

Tác giả
WILLIAM WHITEHEAD

TIỀN LÀ GÌ
?

Minh họa
MARK BEECH

TIỀN CỦA GIA ĐÌNH

CÁC GIA ĐÌNH TIÊU TIỀN
NHƯ THẾ NÀO VÀ TẠI SAO?

MỤC LỤC

[Nói chuyện về tiền](#)

[Chia ra](#)

[Nợ nần](#)

[Các khoản chi LỚN](#)

[Lương hưu](#)

[Thuế](#)

[Dịch vụ công ích](#)

[Công ích: Nhiệt lượng và ánh sáng](#)

[Công ích: Giữ liên lạc](#)

[Dịch vụ](#)

[Dịch vụ: dọc theo phố phường](#)

[Dịch vụ: phòng cháy chữa cháy](#)

[Dịch vụ: cảnh sát](#)

[Giữ sức khỏe](#)

[Rửa sạch và đánh bóng](#)

[Đồ ăn](#)

[Chiếc xe gia đình](#)

[Làm vườn](#)

[Động vật cảnh](#)

[Cả nhà vui chơi](#)

Chi phí cho BẠN

Giáo dục cho bạn

Quần áo của bạn

Tiêu vật của bạn

Cộng hết lại nào!

Cùng thảo luận nào

Nói chuyện về tiền

Đã bao nhiêu lần bố mẹ bạn thốt lên “Không đủ tiền” và phải lắc đầu khi bạn xin xỏ gì đó rồi? Chủ đề tiền bạc và cách tiêu tiền cứ liên tục được nhắc đến, vì tiền chính là thứ trả cho mọi nhu cầu của gia đình bạn. Và bạn cũng bị ảnh hưởng nữa, kể từ cái nhỏ nhất là tiền bố mẹ cho bạn tiêu vật!

TẠI SAO CÁC GIA ĐÌNH CỨ SUỐT NGÀY NÓI VỀ TIỀN?

Rất đơn giản - chính tiền quyết định tiện nghi và cách sống của bạn. Tiền bạc được nhắc đến rất nhiều, vì dù có đủ tiền hay không thì cả nhà dường như ai cũng cần một ít.

Nói chuyện về tiền giúp mọi người hiểu mình có thể và không thể có những gì - và biết rằng mình thật may mắn, vì vẫn có thể mua những thứ mình muốn.

TIỀN VÀO

Bố hay mẹ bạn đi làm, hoặc có thể là cả hai. Tối thiểu mỗi tuần mấy chục giờ, họ làm một công việc đặc biệt ở văn phòng, cửa hàng hay ở nơi khác. Cũng có khi họ làm việc tại nhà.

Thời gian làm việc được trả công theo thỏa thuận từ trước, số tiền đó được gọi là **lương**. Mỗi tháng một lần, bố mẹ bạn sẽ nhận được khoản tiền đó. Nếu gia đình có tài khoản chung ở ngân hàng, tiền sẽ đi thẳng vào đây.

TIỀN RA

Số tiền này được tiêu vào các **nhu cầu** - những thứ mà gia đình cần, như là ăn, mặc và sưởi ấm, và cả các **mong muốn**. Tiền ấy dùng trả cho thực phẩm bạn mua và xăng để chạy xe, tiền điện, tiền gas... hay để đi ăn nhà hàng hay xem phim, thậm chí để dành đi chơi xa hoặc nghỉ mát.

VẬY CHÍNH XÁC THÌ TIỀN ĐI ĐÂU?

Chia ra

Bố mẹ bạn làm cách nào biết được mình đủ tiền mua được hay không mua được những gì? Làm sao biết tiêu tiền vào thứ gì là cần thiết? Hầu hết các bậc bố mẹ đều lập kế hoạch chi tiêu, để tính xem cần bỏ ra bao nhiêu tiền mỗi tuần hoặc mỗi tháng mua các thứ **thiết yếu** cho gia đình. Danh sách những món cực kỳ cần thiết này, kèm theo giá tiền từng món, được gọi là **ngân sách**.

AI CHỈ ĐẠO?

Bố mẹ bạn biết nếu dành quá nhiều tiền cho món này thì sẽ phải tiêu ít hơn cho món khác. Vì vậy, rất cần phải theo dõi ngân sách gia đình.

Bạn sẽ phải hỏi bố hoặc mẹ mình, ai là “tay hòm chìa khóa”. Cũng có thể là cả hai. Nhiều bậc bố mẹ cùng làm công việc đó- và cả hai phải cố mà đồng ý với nhau!

ĐỦ KHÔNG NHỈ?

Có thể nhà bạn không có kế hoạch chi tiêu gì cả. Có lẽ cả nhà đều thích gì tiêu nấy và hy vọng sẽ có đủ tiền. Nhưng làm thế có phải là khôn ngoan không?

Có thể trong một thời gian vẫn không sao, nhưng rồi sẽ có những bất ngờ. Xe bị hỏng hoặc mái nhà bị dột. Hay bố mẹ bạn bị ốm nên không đi làm được. Lúc này ngân sách sẽ bị thắt chặt và tất cả mọi người trong nhà - bao gồm cả bạn - cần phải hiểu tình hình.

THIỆT YẾU VÀ XA XỈ

Những khoản chi hằng tháng giúp bạn có cơm ăn, áo mặc, nhà ở là những món **thiết yếu**. Đây là những món chủ chốt trong ngân sách. Số tiền còn lại trong quỹ gia đình có thể được chi vào những thứ bạn thích nhưng không quá cần thiết, được gọi là những món **xa xỉ**.

KHÔNG CÓ NGÂN SÁCH, TA RẤT DỄ TIÊU QUÁ ĐÀ. CÓ NGHĨA LÀ MẮC NỢ!

Nợ nần

Nợ nghĩa là bạn thiếu tiền ai đó. Nếu bạn nợ bạn bè hoặc bố mẹ, hẳn là họ cũng chẳng quan tâm bạn trả lại khi nào. Nhưng nếu một gia đình rơi vào cảnh nợ nần, thì gần như chắc chắn là những người cho vay sẽ quan tâm LẮM!

Chuyện ông Micawber

Nhà văn nổi tiếng người Anh Charles Dickens đã viết truyện ngắn về một người có tên là Micawber.

Ông này tiêu pha quá đà rồi vướng vào nhiều nợ nần đến mức phải vào tù.

Nhưng ông đã học được bài học và có lời khuyên này cho mọi người...

Kiểm 1 đồng
Tiêu 99 xu
Còn HẠNH PHÚC

Kiểm 1 đồng
Tiêu 1,01 đồng
Còn KHỔ ĐAU

VAY NGÂN HÀNG

Nếu nhà bạn có một món nợ không trả được, hoặc cần tiền đưa cả nhà

đi nghỉ mát, hay mua món gì đó thật lớn, bố mẹ bạn có thể tới ngân hàng hỏi vay. Ngân hàng sẽ yêu cầu chứng minh nhà bạn có đủ khả năng trả lại, và sẽ chọn một ngày cần trả. Các ngân hàng cũng tính phí vay, gọi là **lãi**. Phí này sẽ cộng thêm vào khoản tiền cho vay, và phải được thanh toán thường kỳ.

Nguồn ảnh: federicofoto

THẺ TÍN DỤNG

Một cách mượn tiền khác có lãi suất cao hơn nhiều so với vay ngân hàng, chính là thanh toán mọi hóa đơn bằng **thẻ tín dụng**. Đây có vẻ là cách có thêm tiền rất dễ dàng, nhưng đây vẫn là một khoản nợ, và vẫn phải hoàn trả.

NHƯNG SAO TÔI PHẢI LO NHỎ?

Nợ nần hầu như luôn gây lo lắng và khó khăn cho cả gia đình. Nếu bạn hiểu đang xảy ra chuyện gì và tại sao, bạn có thể giúp bố mẹ bằng cách thắt chặt hầu bao hoặc bớt đòi hỏi hơn một chút.

Các khoản chi LỚN

Ngôi nhà hoặc căn hộ bạn sống có thể đã được bố mẹ bạn mua bằng tiền vay thế chấp, hoặc là nhà thuê. Trừ phi đã mua đứt nhà, đây gần như chắc chắn sẽ là món lớn nhất trong ngân sách của bố mẹ bạn. Tính trung bình, chi phí nhà cửa chiếm khoảng 25% thu nhập gia đình.

VAY THẾ CHẤP MUA NHÀ

Bạn có thể vay tiền ngân hàng để mua nhà hoặc căn hộ, thế chấp bằng chính căn nhà đó. Đa số các ngân hàng sẽ cho bạn từ 10 đến 25 năm để hoàn trả số tiền vay. Mỗi tháng bạn phải trả góp một ít.

Các khoản vay ngân hàng đều có **lãi suất**. Lãi được cộng dồn vào khoản vay và cũng phải trả thường kỳ.

THUÊ THÌ SAO?

Cũng có nhiều người ở nhà thuê. Người đi thuê trả tiền cho chính chủ để được sống trong nhà đó. Tiền thuê nhà

thường được trả theo tháng.

Việc thuê nhà được thỏa thuận theo vài tháng hay vài năm tùy theo **hợp đồng thuê nhà**. Một khi hết hạn hợp đồng, gia đình thuê nhà có thể **gia hạn** để thuê tiếp, nếu không họ sẽ phải chuyển đi.

BẢO HIỂM LÀ GÌ?

Nhà của bạn, toàn bộ đồ nội thất, máy móc trong nhà bếp và xe cộ đi hằng ngày - tất cả đều tốn rất nhiều tiền. Và bất cứ lúc nào cũng có thể có cái gì đó bị hỏng, có khi còn bị đánh cắp. Hỏa hoạn, bão tố, nước ngập - bao nhiêu là thứ có thể gây hại cho tài sản của bạn.

Bố mẹ bạn có thể đã mua **bảo hiểm** cho nhà và đồ đạc trong nhà. Thế nghĩa là họ phải trả một khoản tiền nhỏ mỗi năm cho công ty bảo hiểm, sau này công ty đó sẽ bù tiền nếu bất cứ thứ gì cần sửa chữa hay thay thế.

BẢO TRÌ, BẢO DƯỠNG

Hàng rào cần sơn lại? Vòi nước bị rò rỉ? Hoặc tường cần sửa chữa? Có rất nhiều việc linh tinh phải làm để nhà bạn hoạt động tốt. Có một số việc bố mẹ bạn có thể tự làm được. Còn những việc khác thì cần đưa vào ngân sách để lên kế hoạch chi trả.

Lương hưu

TUỔI CAO SỨC YẾU

Một ngày nào đó bố mẹ bạn sẽ ngừng làm việc, và khi ấy, họ sẽ bị ngừng cấp lương. Tuy nhiên, chắc họ đã thông minh mà để dành một phần nhỏ lương mỗi tháng. Và họ sẽ làm thế trong rất nhiều năm.

Số tiền này được trích từ tiền lương của bố mẹ mỗi tháng và gửi cho chính phủ giữ hộ. Hoặc bố mẹ bạn cũng có thể tiết kiệm cho tuổi già thông qua các công ty tư nhân.

VẬY LƯƠNG HƯU LÀ GÌ?

Những khoản tiết kiệm trên được gọi là **lương hưu** và sẽ được trả lại cho bố mẹ bạn sau khi nghỉ hưu. Tiền lương hưu được đem **đầu tư** để kiếm thêm, nên tổng số tiền tăng lên đều đặn mỗi năm. Cuối cùng, họ sẽ được một khoản tiền lớn hơn khoản đã lấy ra để dành.

LÃI SUẤT TÍNH NHƯ THẾ NÀO?

Nếu bạn tiết kiệm tiền trong ngân hàng hoặc cho ai đó vay kinh doanh, chắc bạn cũng muốn thấy tiền tăng lên chứ? Bạn muốn có thêm một chút khi được trả lại tiền.

Có một cách chắc ăn là tính phí, gọi là **lãi**. Lãi là phần lợi nhuận trả lại người cho vay. Nếu không có lãi, những người cho vay sẽ không được khuyến khích đầu tư, và tiền sẽ không tăng trưởng.

Có nhiều cách tính lãi khác nhau, nhưng đơn giản nhất là **lãi đơn**. Lãi đơn nghĩa là số tiền gốc sẽ thường xuyên được cộng thêm tiền lãi không đổi.

Năm	Tổng đầu tư	Lãi suất	Tiền bạn có
1	10.000đ	10%/năm	11.000đ
2			12.000đ
3			13.000đ
4			14.000đ
5			15.000đ

Thuế

Chắc chắn bạn đã từng nghe bố mẹ than thở vì phải trả **thuế thu nhập**. Có thể là vì luật bắt phải thế, và họ sẽ bị phạt rất nhiều tiền nếu không nộp. Nhưng dù có than thở, mọi người vẫn hiểu tại sao phải nộp thuế.

Thuế thu nhập là một phần tiền lương mà ai nấy đều trả cho chính phủ. Người giàu thường nộp thuế nhiều hơn, còn người nghèo nộp ít hơn hoặc không phải nộp. Nhưng hầu như ai cũng bỏ tiền vào cái ví chung của nhà nước.

THUẾ TIÊU THỤ

Chính phủ cũng có thể đánh thuế vào những món bạn mua trong cửa hàng. Bạn chắc đã có lần phải trả tiền mua hàng nhiều hơn số ghi trên nhãn. Với một số hàng xa xỉ, bạn sẽ phải trả thuế tiêu thụ đặc biệt rất cao.

THUẾ ĐƯỢC DÙNG VÀO ĐÂU?

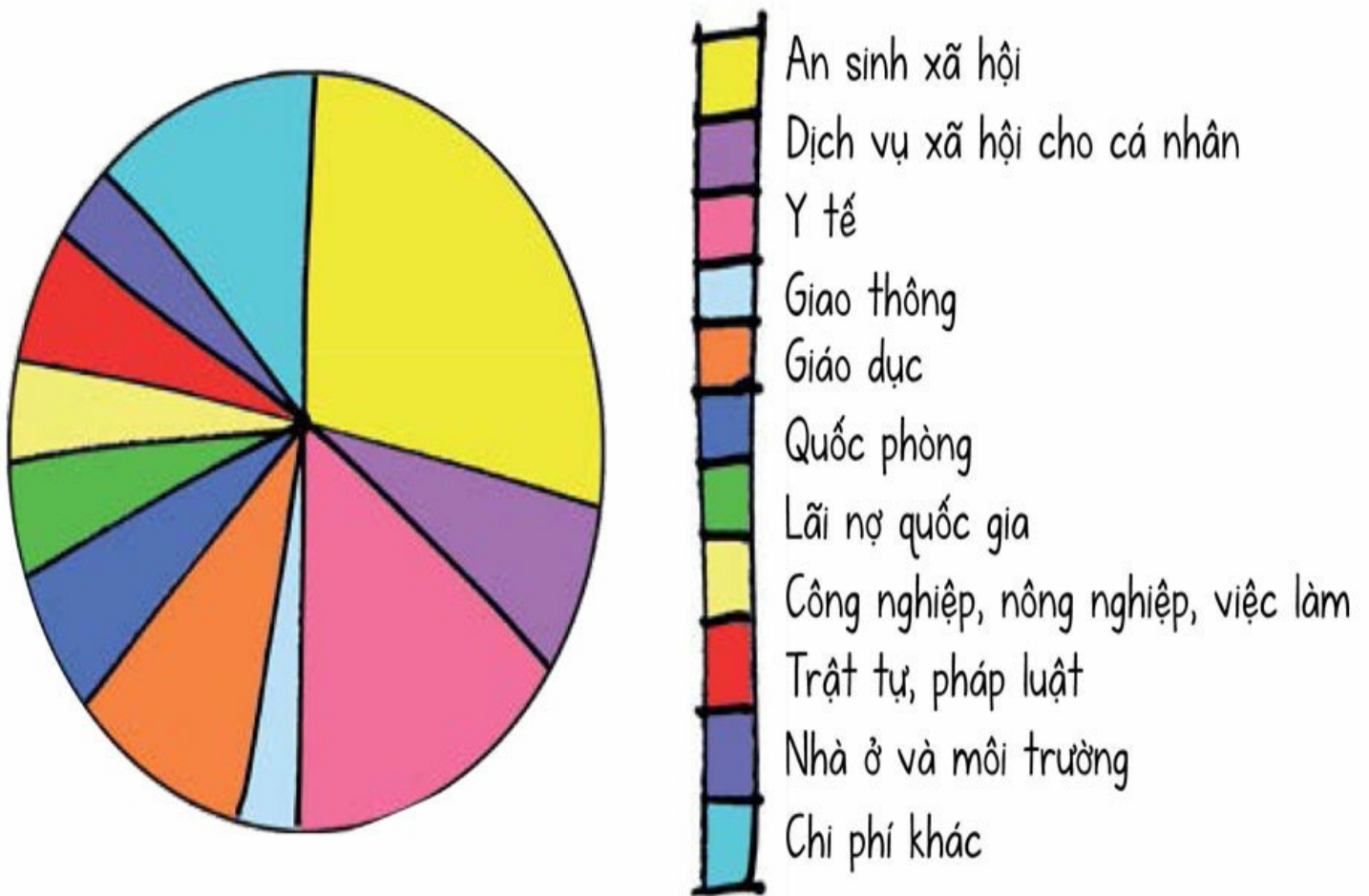
Lý do tất cả mọi người đều nộp thuế là vì ai ai cũng có lợi. Các chính phủ lấy tiền thuế trả cho các dịch vụ mà ai cũng cần đến - như chăm sóc y tế, quốc phòng, giáo dục và lương hưu.

TIỀN THUẾ ĐI ĐÂU?

Không phải chính phủ nào cũng tiêu tiền giống nhau, nhưng đây là

một số mục thường thấy:

(Bạn có thể xem thêm ở tập 3: Tiền của quốc gia, nhé.)

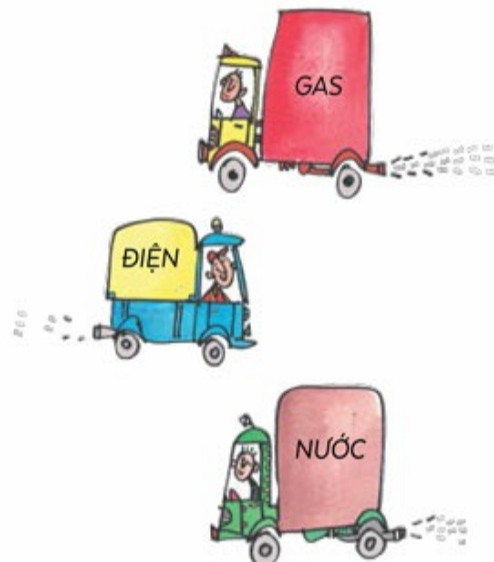
Dịch vụ công ích

DỊCH VỤ CÔNG ÍCH LÀ GÌ?

Dịch vụ công ích là các dịch vụ cơ bản như điện, gas hoặc nước, được chuyển thẳng đến nhà bạn. Có những công ty chuyên cung cấp các dịch vụ này.

AI CUNG CẤP?

Các công ty dịch vụ công ích sẽ đảm bảo có điện để bật đèn hay ti vi, có gas để nấu cơm, đun nước, hay có nước chảy ra từ vòi. Ở một số nước, các dịch vụ thiết yếu này được các ban ngành chính phủ đích thân quản lý, hay thậm chí cung cấp. Các dịch vụ này rất quan trọng đối với sức khỏe và an toàn của người dân, nên chính phủ phải theo dõi hoạt động của chúng và mức phí đưa ra.

CHI PHÍ THẾ NÀO?

Các công ty không cho bạn dùng điện, gas và nước miễn phí đâu. Họ vẫn thu tiền của bạn đấy.

BẠN TRẢ TIỀN KHI NÀO VÀ TẠI SAO?

Trong nhà bạn, mỗi dịch vụ đều có một **hộp công tơ** ở đâu đó. Đây là một cái đồng hồ đo xem bạn đã dùng bao nhiêu, và phải trả bao nhiêu tiền. Hằng tháng, sẽ có người hoặc máy tính đọc đồng hồ. Ít ngày sau khi đọc xong, các hóa đơn điện, nước... sẽ được gửi đến.

Mạng lưới cột điện
mang điện theo dây
cáp trên cao đi
khắp chốn.

Nhà máy điện khổng lồ làm ra
điện để truyền đến nhà của bạn.

Nước sinh hoạt bẩn được làm
sạch cặn bẩn tại nhà máy xử
lý nước thải, cho đến khi đủ
tiêu chuẩn đưa trở lại vào hệ
thống nước.

Dầu được khoan hút lên
từ đáy biển và đưa vào
bờ qua đường ống dẫn.

Nguồn ảnh: trainman32, matthi, Angelo Giampiccolo, B Brown

NẾU BẠN KHÔNG TRẢ THÌ SAO?

Các công ty nước, gas hay điện cần bạn trả tiền dịch vụ. Họ vẫn đợi nếu bạn chậm trả một chút, nhưng sau một thời gian sẽ cảnh báo rằng họ sẽ cắt dịch vụ. Và họ làm thật đó!

Công ích: NHIỆT LƯỢNG VÀ ÁNH SÁNG

ĐIỆN

Điện cung cấp năng lượng để thắp sáng đèn, chạy bếp từ hay tủ lạnh trong bếp, cùng tivi điều hòa trong phòng khách. Năng lượng điện đo bằng đơn vị oát, đến nhà bạn theo đường **cáp điện** từ một **trạm phát điện** gần nhà.

Năng lượng điện được tạo ra bằng cách đốt dầu, khí thiên nhiên, than đá, hoặc bằng năng lượng hạt nhân, hoặc sức mạnh của dòng nước làm quay **tuabin**. Sau đó nó được truyền đi rất xa qua đường dây điện trên cao, qua các cánh đồng và vùng núi, đến làng xóm bạn. Ở các thị trấn và thành phố, nó chạy trong đường dây điện chôn ngầm hoặc trên cao để đến nhà bạn.

DẦU

Dầu luôn phải đi một chặng đường dài. Nó được khoan hút từ giếng dầu nằm sâu bên dưới bề mặt trái đất hoặc đáy biển. Sau đó nó được **đường ống dẫn dầu** hoặc **tàu chở dầu** siêu lớn chở qua các quốc gia, đôi khi qua đến nửa vòng thế giới.

GAS

Nói đến gas, hẳn bạn nghĩ đến bình khí nén bạn gọi điện cho công ty gas mang đến. Nhưng cũng có nhiều nhà sưởi ấm trực tiếp bằng khí thiên nhiên. Khí chạy trong đường ống từ một

bình gas khổng lồ, hoặc nhờ xe bồn chở đến nhà bạn. Cũng giống như dầu, gas được khoan hút từ dưới bề mặt trái đất và đã đi một quãng đường dài trước khi đến nơi.

NƯỚC

Đã bao giờ khi xả nước nhà vệ sinh hoặc rửa bát đĩa trong bồn, bạn tự hỏi nước từ đâu đến và sẽ đi đâu? Nước ấy do công ty cấp nước của từng địa phương bơm đến.

Nước sạch đến nhà bạn thông qua ống dẫn nhỏ nối với đường ống ngầm lớn. Đây là đường ống chính dẫn từ hồ chứa nước cách rất xa. Đó có thể là một hồ nước lộ thiên, hoặc bể ngầm ở dưới **tầng ngầm nước**.

Nước bẩn rời khỏi nhà từ các bồn rửa, bồn tắm hay bồn cầu, chảy vào một đường ống lớn ở dưới đất. Nó đi ngầm đến đường **cống** ngầm lớn hơn nằm trong hệ thống thoát nước.

Nước bẩn sau đó chảy đến một nhà máy xử lý nước thải, được lọc hết mùi và vi khuẩn rồi trả lại vào lòng đất, sông hoặc biển.

Công ích: GIỮ LIÊN LẠC

Ngày nay, mọi người đã quen với việc có thể gọi cho gia đình và bạn bè, nơi làm việc hoặc các cửa hàng và nhà cung cấp bất cứ khi nào cần gọi. Họ cũng muốn được giải trí mọi lúc mọi nơi mình muốn. Có các công ty toàn cầu cung cấp máy móc và dịch vụ liên lạc, nhưng mỗi thứ ấy đều có giá của nó.

ĐIỆN THOẠI CỐ ĐỊNH

Điện thoại cố định cắm vào tường qua một giắc cắm. Hai dây đồng xoắn lại với nhau chạy trong tường dẫn ra ngoài nhà đến một cột điện thoại. Các dây chạy qua nhiều cột, đôi khi đi ngầm dưới đất đến một **trạm chuyển mạch** lớn. Từ đây, tín hiệu tỏa ra các trạm chuyển mạch khác trên toàn thế giới.

ĐIỆN THOẠI DI ĐỘNG

Tín hiệu điện thoại di động phát từ một **tháp truyền sóng** được lắp cách nhau vài ki lô mét khắp vùng nông thôn. Nếu các tín hiệu âm thanh cần đi xa hơn, chúng sẽ được phát tới các **vệ tinh** quay quanh trái đất rồi truyền đến mạng lưới tháp di động toàn cầu. Ngày nay điện thoại di động có thể làm hầu hết tất cả mọi việc như một máy vi tính.

INTERNET

Internet là một hệ thống kết nối máy tính trên toàn thế giới. Người dùng máy tính có thể liên lạc với hàng tỷ người dùng khác ở bất kỳ đâu. **Mạng toàn cầu** (World Wide Web) dùng hệ thống Internet, cho phép bạn dùng trình duyệt web truy cập vào các tài liệu được chia sẻ. Các trang web có thể chứa từ ngữ, hình ảnh, âm thanh và phim, người dùng lướt web bằng cách nhấp vào các **đường dẫn**.

TRUYỀN HÌNH

Tín hiệu truyền hình cũng có thể truyền qua chính dây cáp Internet. Và ngày nay ở nhiều nhà, màn hình máy tính và tivi đã là một!

THƯ TỪ VÀ BƯU KIẾN

Hệ thống bưu chính ở nhiều nước đã có từ hàng trăm năm nay rồi. Các bưu tá giao thư tới mỗi nhà hằng ngày. Tuy nhiên, ngày nay chúng ta liên lạc bằng điện thoại và máy tính là chính, nên thư từ đã giảm đi nhiều.

Dịch vụ

Trong mỗi xóm làng, thị trấn và thành phố đều có người lo cho một số nhu cầu nhất định của chúng ta. Đó là những điều ta không tự làm được, chẳng hạn như mang rác ra bãi rác, xây dựng trường học và thư viện, dập tắt hỏa hoạn. Đó là các **dịch vụ**, và phụ trách là những người làm việc chủ yếu trong các cơ quan công cộng.

DỌN RÁC & VỆ SINH PHỐ PHƯỜNG

PHÒNG CHÁY CHỮA CHÁY

CẢNH SÁT

ĐƯỜNG SÁ

MÔI TRƯỜNG

Y TẾ CÔNG CỘNG

CÔNG VIÊN

THƯ VIỆN

MẪU GIÁO

NGƯỜI CAO TUỔI

NGƯỜI TÀN TẬT

BẢO TÀNG

CUNG THỂ THAO

PHÍ ĐỊA PHƯƠNG

Các dịch vụ do nhà nước quản lý không phải lúc nào cũng lo được hết nhu cầu của mọi người. Tỉnh, thành, quận, huyện, cho đến thôn

xóm hay tổ dân phố bạn sống, có thể thu phí vệ sinh, hay mở quỹ để đổ nhựa đường làng, xây sân chơi trẻ em, thư viện cho các cụ cao tuổi, lập đội dân phòng giữ gìn an ninh.

DỊCH VỤ DỌN RÁC

Mỗi ngày, chúng ta vứt giấy loại vào bồ giấy và rác bẩn vào thùng rác trong nhà. Trong bếp thì ta vứt chai, lon và túi gói thực phẩm. Tất cả được phân loại thành giấy, nhựa, kim loại, thủy tinh, rồi bỏ vào thùng rác khác nhau. Chỉ một hộ gia đình thôi cũng đã thải ra khá nhiều rác rồi. Mỗi ngày một lần, rác biến mất! Xe rác đã đi qua mang hết đi. Trong vòng vài giờ, rác sẽ được **tái chế** hoặc đem đến một **bãi chôn lấp** rác khổng lồ để tự phân hủy.

Rác phải được thu gom trước khi bốc mùi hoặc phân hủy, gây nguy hiểm cho sức khỏe người dân.

Hàng ngàn tấn rác được đổ vào các bãi chôn lấp.

Nguồn ảnh: Guy Erwood, Huguette Roe

Dịch vụ: DỌC THEO PHỐ PHƯỜNG

Ở đâu cũng vậy, đường phố sạch sẽ nghĩa là môi trường lành mạnh. Nguồn ảnh: knin

Thế còn đường phố thì ai coi sóc đây? Mỗi địa phương đều có một ban công trình công cộng. Ban này lo lắp ổ gà, quét sạch bụi bẩn, vá lại nhựa đường, và ở các nước có khí hậu lạnh còn dọn tuyết để xe cộ lưu thông nữa.

Trên cao, dây điện, điện thoại, Internet và cáp truyền hình chằng ngang cột điện. Dưới đất, hệ thống ống nước và cống rãnh chạy ngầm. Đường phố là mạch sống của mỗi cộng đồng, đem lại các dịch vụ thiết yếu cho mọi người dân. Ban công trình công cộng lo cho các công việc này tiến hành trôi chảy.

Y TẾ CÔNG CỘNG

Một ban khác sẽ lo y tế ở địa phương. Họ đảm bảo cho ta được hít thở không khí trong lành, uống nước sạch và dùng vật liệu an toàn xây nhà cửa, cơ sở kinh doanh và đường sá. Họ còn kiểm tra vệ sinh các hàng quán và giám sát độ ô nhiễm không khí.

Dây điện và điện thoại không phải lúc nào cũng gọn gàng, song đây là một phần thiết yếu của mọi gia đình và công sở. Nguồn ảnh: Bangkokhappiness

VÍ ĐỊA PHƯƠNG

Tiền còn cần cho...

Mầm non và tiểu học

Từ khi còn nhỏ, bạn đã đi học cùng các bạn nhỏ khác gần nhà.

Thư viện

Có hàng ngàn cuốn sách hay các loại băng đĩa cho bạn mượn về hoặc đọc tại chỗ trên ghế ngồi thoải mái ở thư viện.

Công viên

Không gian mở với cây xanh và các khu vui chơi cho mọi người cùng tận hưởng.

Chăm sóc người tàn tật

Người tàn tật có nhu cầu đặc biệt ở trường, công sở và gia đình, và chính quyền thành phố sẽ lo cho họ được thoải mái.

Chăm sóc người già

Người cao tuổi không phải lúc nào cũng tự chăm sóc được bản thân, nên cần các nhà dưỡng lão để giúp họ.

Cung thể thao

Bạn có thể tham gia các đội bóng, hay tập thể dục một mình tại các cung thể thao.

Bảo tàng

Bạn được xem các con vật yêu thích, di vật lịch sử hay tác phẩm nghệ thuật trong bảo tàng hoặc phòng triển lãm gần nhà.

falk, SeanPavonePhoto

Dịch vụ: PHÒNG CHÁY CHỮA CHÁY

Trẻ con nào cũng khoái xe chữa cháy. Còn gì kích thích hơn cảnh chuông hoặc còi báo cháy hú lên và tất cả mọi người dẹp sang bên đường để xe đi qua.

Xe chữa cháy được gọi đến khi có cháy ở khu nhà ở hay nhà máy, văn phòng hay cửa hàng. Xe có hệ thống thang nối dài để với lên các mái nhà cao, và **vòi rồng** phun nước áp suất lớn để nhanh chóng dập tắt lửa. Vòi rồng lấy nước từ các **trụ cứu hỏa** trên đường, dùng chung nguồn nước với nước sinh hoạt hằng ngày của chúng ta.

Xe chữa cháy cũng đến nếu có cháy rừng, tai nạn giao thông hoặc có người bị ngã ở nhà. Ở nhiều nước phương Tây, xe còn đến giải cứu nếu mèo nhà ai mắc kẹt trên mái nhà nữa chứ!

CÔNG VIỆC CỦA LÍNH CỨU HỎA

Nếu muốn trở thành lính cứu hỏa, bạn sẽ phải trải qua một khóa đào tạo khó khăn. Và bạn phải thông minh nữa, phải học hết chương trình phổ thông. Nhưng trên hết, bạn phải khỏe mạnh. Hãy tưởng tượng bạn phải đưa nạn nhân bất tỉnh ra khỏi tầng ba tòa nhà đang cháy, rồi trèo xuống thang đến nơi an toàn!

Đào tạo

Có nhiều thứ cần huấn luyện lắm. Bạn phải học cách dập các loại cháy

Một vài loại xe cứu hỏa thường đến nơi có

khác nhau. Có thứ lửa chỉ cần tạt nước là tắt. Các loại khác lại cần chất lỏng hay bột đặc biệt. Lính cứu hỏa học cách dùng các thiết bị như vòi rồng, thang, bình xịt cứu hỏa và đủ thứ dụng cụ khác.

Nguy hiểm

Một trong những thứ nguy hiểm nhất ở nơi có cháy là khói. Lính cứu hỏa cần biết phải mặc thiết bị bảo hộ nào, học cách chui qua những chỗ chật hẹp, cách dập lửa ở các tòa nhà cao tầng và đối phó với các chất độc hại và hóa chất.

Nước được kéo từ trụ cứu hỏa gần nhất tới vòi rồng. Nguồn ảnh: Art Konovalov

Cấp cứu

Lính cứu hỏa có thể phải thực hiện sơ cứu ngay tại hiện trường. Ngay cả khi không cần sơ cứu thì lính cứu hỏa cũng phải bình tĩnh, trấn an mọi người và giúp đỡ tất cả.

Xe thang cứu hỏa có thể vươn tới các đám cháy ở nhà cao tầng. Nguồn ảnh: Kazela

Dịch vụ: CẢNH SÁT

Đi đến đâu bạn cũng thấy các đội cảnh sát luôn có mặt để giữ trật tự. Họ bảo vệ bạn khỏi kẻ trộm kẻ cướp, khỏi bọn **tội phạm** có vũ khí nguy hiểm, và khỏi bất cứ ai muốn làm hại người khác hay gây tổn thất cho tài sản của họ.

Cảnh sát làm nhiều loại việc tùy thuộc vào nơi bạn sống. Đôi khi, họ sẽ phạt nếu bạn đỗ xe sai nơi quy định. Tương tự, bạn cũng sẽ bị dừng xe và phạt nếu lái xe nguy hiểm hoặc quá tốc độ.

Nhưng cảnh sát cũng sẵn sàng giúp đỡ. Họ có thể dẫn bạn qua đường hay chỉ đường cho bạn. Họ được huấn luyện để giúp và bảo vệ bạn.

TÒA ÁN

Những người bị buộc tội sẽ bị xét xử tại **tòa án**. Nếu xử có tội, họ sẽ phải nộp phạt hoặc đi tù. Phí tổn mở phiên tòa cũng lấy từ thuế mà bố mẹ bạn đóng.

CÔNG VIỆC CỦA CẢNH SÁT

Cảnh sát trợ giúp các công việc hằng ngày và đứng gác. Dù đi ngựa hay cưỡi mô tô phân khối lớn, cảnh sát luôn phải cảnh giác. Nguồn ảnh: Jose Ignacio Soto Eric Broder Van Dyke, Aija Lehtonen, Goran Bogicevic

Kỹ năng cá nhân

Nếu muốn làm cảnh sát, bạn sẽ cần rất nhiều kỹ năng khác nhau. Và cứ tin là sẽ phải thi cử rất nhiều mới được nhận vào nhé! Công việc của cảnh sát có nhiều khi rất căng thẳng, nên họ cần dũng cảm và bền bỉ!

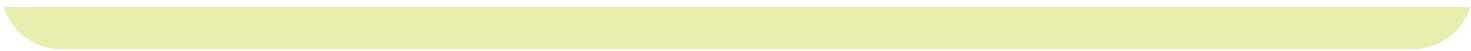
Biết tuốt!

Cảnh sát phải có kiến thức y tế cơ bản khi cần sơ cấp cứu, và kiến thức pháp luật để giải thích hành động của mình tại tòa án. Họ còn phải biết tỏ ra thông cảm với người xung quanh.

Phòng thân

Cảnh sát phải biết cách dùng súng, biết các ngón võ phòng thủ, biết cách đối phó với những người và tình huống nguy hiểm, mà lại không đặt bản thân và người khác vào hiểm nguy.

Giữ sức khỏe

Một trong những điều bố mẹ bạn quan tâm nhất là giữ cho gia đình khỏe mạnh. Ngoài chứng ho, cảm lạnh nhẹ và các bệnh thường gặp ở trẻ em, bố mẹ bạn sẽ lo sao cho các căn bệnh đặc biệt được chữa chạy cẩn thận. Và bệnh tật đôi khi rất tốn kém.

TIỀN SỬ BỆNH

Mỗi lần đi khám, bạn có nhớ mang sổ y bạ không? Trong sổ có ghi mọi bệnh tật bạn từng mắc phải, cũng như cách chữa trị và thuốc men. Nhờ thế lần sau, bác sĩ sẽ chữa cho bạn dựa vào những thông tin sức khỏe và bệnh tật có sẵn. Và bệnh viện hay phòng khám tư cũng lưu hồ sơ, ảnh chụp, nhận xét của bác sĩ, nên tốt nhất là đi khám thường xuyên ở một nơi.

Gần đây, một số tỉnh thành phố bắt đầu có hình thức **bệnh viện gia đình**. Như thế, các bác sĩ sẽ nắm rõ tình hình sức khỏe cả nhà bạn!

Nhưng dù ở đâu thì tiền chăm sóc sức khỏe cũng rất đắt, có khi bằng cả tháng lương bố mẹ. Vậy phải làm thế nào đây?

TIỀN KHÁM CHỮA BỆNH

Ở nhiều nước, chính phủ có trách nhiệm đảm bảo sức khỏe cho mọi người. Tất cả mọi người đều phải đóng một số tiền nhỏ từ tiền lương của họ vào chi phí đó. Dịch vụ này gọi là **bảo hiểm y tế**.

Điều trị

Nếu có đóng bảo hiểm y tế, bạn có thể đi khám bất cứ khi nào mắc bệnh. Nếu bệnh nặng, hoặc nếu bạn bị tai nạn, bạn sẽ được nằm viện và điều trị với giá rất rẻ, có thể còn miễn phí nữa cơ đấy.

Răng

Chăm sóc răng miệng từ khi còn trẻ là rất quan trọng, và nha sĩ sẽ cho bạn biết phải làm gì. Hầu hết dịch vụ chữa răng cơ bản đều được trả trong bảo hiểm, nhưng sửa răng thẩm mỹ thì không. Vì thế bạn hãy hỏi trước nhé.

Thuốc

Bạn có thể cần phải dùng thuốc mới khỏi bệnh. Hầu như tất cả thuốc đều mua được với giá rẻ, hoặc thậm chí phát miễn phí nếu có bảo hiểm y tế.

Rửa sạch và đánh bóng

Gia đình nào cũng giỏi một thứ: bày bừa!

Đồ ăn rơi vãi quanh bàn, dầu mỡ, chảo, bát đĩa bẩn đầy rẫy trong bếp. Trong phòng tắm thì nào là bụi, nào tóc và cẩu ghét quanh bồn tắm và chậu rửa. Còn phòng ngủ của bạn? Có phải ngày nào nó cũng sạch sẽ gọn gàng không?

PHÍ DỌN DẸP

Hầu như nhà nào cũng cần dọn dẹp ít nhất hằng tuần, có nghĩa là phải có người dọn. Có lẽ mẹ hoặc bố bạn dọn chính, và bạn giúp thêm. Nhưng bố mẹ bạn cũng có thể thuê người đến dọn dẹp. Khi đó tiền cho người giúp việc sẽ được chi từ ngân sách gia đình.

CHẤT TẨY RỬA

Mỗi thứ cần tẩy rửa lại có chất tẩy rửa riêng. Có thuốc xịt và chất lỏng để hòa tan mỡ, diệt vi trùng, tẩy mùi mốc, loại bỏ vết bẩn trên quần áo. Và rất nhiều loại xà phòng hay dầu gội đầu để làm sạch cho BẠN!

MÁY MÓC THIẾT BỊ

Các thiết bị làm sạch trong nhà tốn khá nhiều tiền. Cứ nghĩ xem có bao nhiêu là thứ máy để gia đình bạn giặt là quần áo, lau sàn và tường sạch sẽ, và thậm chí là để làm sạch các loại máy khác!

BẢO HIỂM

Và các thiết bị sẽ đến lúc hỏng! Có thể là cả chiếc máy bị hỏng hoặc chỉ một bộ phận máy thôi. Bởi mẹ bạn có thể đã mua **bảo hiểm tài sản** giúp trả tiền sửa chữa, hoặc thậm chí thay máy mới.

Mỗi năm nhà bạn trả một khoản tiền nhỏ cho một công ty bảo hiểm. Công ty đó sẽ bồi thường chi phí nếu có bất kỳ sự cố nào xảy ra.

Đồ ăn

Một trong những khoản tốn kém nhất của gia đình là tiền ăn hằng ngày. Các loại thực phẩm cơ bản luôn là hàng thiết yếu, nhưng tất nhiên cũng có những loại thực phẩm “xa xỉ”. Đó là những thứ bạn thích nhưng không thực sự cần, chẳng hạn như kem hoặc bánh ga tô.

TỰ NUÔI TRỒNG THỰC ĂN

Nhiều năm trước đây, khi hầu hết người dân vẫn còn làm ruộng, mọi người đều tự trồng lấy thức ăn. Ngày nay, bạn vẫn có thể trồng lấy đồ ăn nếu có vườn. Bạn có thể trồng cây ăn quả, rau hoặc một số loại ngũ cốc. Bạn có thể nuôi gà hay dê, hoặc thậm chí cả bò sữa. Thực phẩm tự làm ra sẽ rẻ hơn bạn mua.

Nguồn ảnh: Alistair Rennie

Nhưng bạn vẫn phải tính đến các khoản chi khác. Đầu tiên bạn phải đầu tư mua hạt giống - hoặc con giống. Bạn cần dụng cụ làm vườn và thức ăn gia súc. Mặc dù vậy, tự sản xuất đồ ăn vẫn ít tốn kém hơn so với đi mua.

MUA VỀ

Mặc dù vẫn có nhiều **chợ đầu mối** nơi nông dân bán nông sản tự trồng, nhưng hầu hết mọi người đều mua thức ăn từ chợ nhà, cửa hàng nông sản sạch hoặc siêu thị.

Nguồn ảnh: straga

CHI PHÍ THƯƠNG HIỆU

Bố mẹ bạn sẽ xem giá cả từng loại thực phẩm trong cửa hàng. Họ sẽ phải quyết định chọn **nhãn hiệu** nào - tên hoặc biểu tượng của các nhà sản xuất - và giá cả giữa các nhãn hiệu rất khác nhau. Những thương hiệu nào bạn biết tên thì thường là do bạn đã xem trên quảng cáo, và món đó sẽ đắt hơn. Sản phẩm mang nhãn hiệu của hàng thường có giá thấp hơn vì không được quảng cáo qua truyền hình, đài phát thanh hay tạp chí.

ÍT HAY NHIỀU

Sau đó bạn phải xem mình cần mua bao nhiêu. Một bịch sữa hai lít chia ra sẽ rẻ hơn chai một lít, và nếu mua năm cân thịt, bạn sẽ dễ mặc cả hơn mua một cân. Nhưng nếu mua nhiều mà không dùng hết trước hạn thì sẽ mau hỏng - thế là món hời của bạn đi đời!

MỚI HAY CŨ?

Ở ngoài chợ, bạn chỉ cần nhìn là biết thức ăn mới hay ôi, tươi hay héo. Vào siêu thị, hầu như thực phẩm đều được ghi ngày sản xuất và hết hạn trên bao bì. Nhờ đó bạn sẽ biết nên mua lúc nào là tốt nhất, cũng như nên dùng hết trước ngày nào.

ĂN NHÀ HÀNG

Mẹ nói không muốn nấu ăn và bố thì kêu mệt, vậy nên cả nhà ra ngoài ăn. Ăn nhà hàng là cách mua đồ ăn tốn kém nhất. Mặc dù ở một số nước có những nhà hàng hay quán ăn nhanh không đắt lắm, nhưng hầu hết gia đình cũng chỉ đi ăn hiệu một hoặc hai lần một tháng.

Khác nhau chưa?

Bánh kẹp nhà làm gồm: sốt cà chua, rau diếp, cà chua, bánh mì, pho mát, thịt băm GIÁ 12.000 đồng

Bánh tương tự ở quán GIÁ 49.000 đồng

LÊN LÊN XUỐNG XUỐNG

Vậy, chúng ta tiêu tiền thế nào là tùy ta chọn. Nhưng có phải muốn chọn thế nào cũng được?

Thật không may, chỗ ở và thức ăn thuộc về những mục thiết yếu, và trong chuyện này chúng ta không có nhiều lựa chọn. Trên thực tế, hầu hết mọi người đều chủ yếu chi vào các nhu cầu thiết yếu, vì thế tính xem chúng tốn bao nhiêu là rất cần thiết.

Giá cả khi lên khi xuống và **thu nhập** của người dân cũng khi xuống khi lên, vậy làm thế nào xác định chỉ cho nhu yếu phẩm bao nhiêu thì vừa? Có một cách theo dõi những gì tiền có thể mua vào mỗi thời điểm, đây là **chỉ số chi phí sinh hoạt**, cho biết số tiền cần thiết để ta sống mỗi ngày.

Một giỏ đồ ăn

Đối với thức ăn, người ta so sánh giá tiền bỏ ra cho một lần đi mua thực phẩm cơ bản xem tổng chi phí thay đổi thế

Nên kiểm tra giá trước khi mua bất cứ thứ gì. Nguồn ảnh: Monkey Business Images

Người ta có thể mua hoa màu từ lúc còn non... Nguồn ảnh: Andrew Koturanov

nào. Giá đó có thể thay đổi từ năm này sang năm khác, tháng này sang tháng khác hoặc tuần này sang tuần khác, làm cho việc lên kế hoạch chỉ tiêu rất khó khăn.

... trước khi giá tăng vào vụ thu hoạch.
Nguồn ảnh: Stephen Mcsweeny

Thậm chí giá **thực phẩm chế biến sẵn** cũng lên xuống, dù các nhà sản xuất có thể mua nguyên liệu thô khi giá thấp và mãi khi cần đến thì mới tới mang đi.

Tất cả vì thời tiết

Giá thực phẩm thô như ngũ cốc và cà phê thường phụ thuộc vào thời tiết. Khi có hạn hán ở các nơi trồng lúa mì thì thu hoạch sẽ ít hơn. Có ít hàng bán nên giá cả sẽ tăng. Điều này sẽ đẩy giá bánh mì tăng lên.

Vài loại hoa màu được phơi khô để bảo quản. Nguồn ảnh: Kladej

Thậm chí giá thịt cũng bị ảnh hưởng. Có ít thức ăn cho bò và các vật nuôi khác nên chúng sẽ bị giết mổ sớm hơn. Tới năm sau sẽ có ít thịt, nên giá thịt bò tăng lên, kéo theo giá bít tết và hamburger của bạn. Và tất cả chỉ vì thời tiết thay đổi.

Hạn hán sẽ kéo theo mất mùa.
Nguồn ảnh: Creativa

Chiếc xe gia đình

Ngày nay mỗi lúc lại thêm nhiều gia đình “lên đời” từ xe hai bánh sang xe bốn bánh. Nếu là bạn, hẳn bạn rất thường vòi bố mẹ đưa đi chơi bằng xe. Và chắc bạn sẽ khá ầm ứ nếu bố mẹ từ chối. Sao lại phải chạy xe đạp nắng nôi nếu có thể chễm chệ ngồi xe riêng cơ chứ? Bởi vì, ô tô là thứ cực kỳ tốn kém. Đồ xăng chỉ là một phần nhỏ xíu mà thôi.

MUA XE

Đầu tiên và đắt nhất là tiền mua hoặc thuê xe. Hầu hết mọi người đều không đủ khả năng mua xe mới, hay thậm chí là xe đã qua sử dụng. Thế nghĩa là họ phải vay gần hết tiền mua và trả góp hàng tháng.

GIẤY PHÉP

Để lái xe bạn cần có bằng, hay **giấy phép lái xe**. Cái này cũng tốn tiền. Nếu bằng lái hết hạn, bạn sẽ phải gia hạn.

ĐĂNG KÝ

Mỗi chiếc xe đều phải được **đăng ký** ở một cơ quan đặc biệt để chứng minh quyền sở hữu. Ở một số nước, phí đăng ký có khi còn tốn nhiều hơn phí làm giấy phép lái xe.

THUẾ

Bên cạnh thuế đánh vào xăng dầu, chính quyền tỉnh thành hoặc các nước còn đánh **thuế tiêu thụ đặc biệt** vào giá xe. Tiền ấy dùng để bảo dưỡng cầu đường và đường cao tốc.

NHIÊN LIỆU

Hầu hết các xe hơi hiện nay đều chạy bằng **xăng** hoặc **dầu diesel**. Giá nhiên liệu phụ thuộc vào giá mỗi thùng dầu của các công ty xăng dầu mua được, và sau đó là **thuế** của chính phủ áp lên dầu. Có những nước, thuế cao gấp bốn lần giá xăng. Vì vậy, xe nhỏ hoặc xe chạy hai động cơ kết hợp cả xăng và điện sẽ tiết kiệm hơn so với xe ngốn nhiều xăng.

BẢO TRÌ BẢO DƯỠNG

Ngay cả xe mới cũng cần phải được chăm sóc cẩn thận. Và như thế nghĩa là thêm tiền **bảo trì bảo dưỡng**. Thay dầu và bộ lọc khí, các chi tiết phanh và lốp xe đều tốn tiền. Ở một số nước, cứ sau vài năm, xe lại phải **kiểm tra định kỳ**. Bất kỳ phụ tùng nào đã cũ có thể gây nguy hiểm đều phải thay. Phụ tùng thay thế, cũng như phí kiểm tra, là lại cộng thêm một món nữa.

Ô NHIỄM MÔI TRƯỜNG

Núi xe thải cũng là nguồn nguyên liệu tái chế.

Nguồn ảnh: plumdesign

Xe hơi là một trong những nguyên nhân gây ô nhiễm hàng đầu trên hành tinh. Nhiên liệu xe phát ra khí thải gây tổn hại đến sức khỏe của cả con người lẫn Trái Đất. Những chiếc xe bị hỏng, bị hư hại, hoặc chỉ đơn giản là đã cũ sẽ biến thành những ngọn núi phế liệu. Chính vì thế, bạn hãy tích cực sử dụng các phương tiện giao thông công cộng - và cả đi bộ nữa nhé.

Làm vườn

Nếu nhà bạn có vườn thì tự trồng lấy thức ăn là một cách tiết kiệm tiền rất hay - lại còn có ích cho hành tinh nữa. Bạn sẽ giúp giảm lượng nhiên liệu hóa thạch và ô nhiễm do chở sản phẩm tươi sống từ khắp nơi trên thế giới - bằng máy bay và xe lạnh - đến siêu thị cạnh nhà bạn.

Bạn cần những gì? Vài mét vuông đất, nguồn nước và một ít thời gian.

TRÊN BỆ CỬA SỔ

Ngay cả nếu không có vườn lớn - hay không có tí vườn nào - bạn vẫn có thể trồng thức ăn. Thử trồng trong chậu nhỏ nếu có ban công hoặc hiên nhà nhiều nắng, hoặc vườn rau trong nhà trên bệ cửa sổ chẳng hạn. Bạn có biết một chậu cây có thể cho ra bao nhiêu quả cà chua hoặc ớt tiêu không? Bạn sẽ phải ngạc nhiên đấy!

CẢI THIÊN SỨC KHỎE

Ăn trái cây và rau củ tươi là một trong những điều quan trọng nhất để giữ gìn sức khỏe. Rau trái tự trồng trông đẹp hơn, ăn ngon hơn, và lượng vitamin trong rau quả là cao nhất khi bạn chén tại chỗ trong vườn.

TIẾT KIỆM TIỀN ĂN

Tiền ăn cho cả nhà sẽ giảm nếu mọi thứ đều có trong vườn. Một gói hạt giống tốn rất ít tiền mà lại cho nhiều cân đồ ăn. Bạn còn có thể để dành hạt từ hoa đã bị héo và rau quả, phơi khô đem trồng năm sau.

THỨC ĂN NGON HƠN

Không gì ngon bằng thức ăn tươi! Các thực phẩm trên kệ siêu thị đã nằm đó bao lâu rồi? Chúng mất bao lâu mới đi từ trang trại đến bàn ăn nhà bạn? So với một quả cà chua nhà trồng, cà chua mua ở cửa

hàng ăn chẳng khác gì keo giấy dán tường. Thêm nữa, nhiều người lo ngại về **an toàn thực phẩm** trong “chợ thức ăn toàn cầu” hiện nay. Nhưng nếu tự tay trồng lấy, bạn có thể tin tưởng rằng thức ăn bạn rất an toàn và bổ dưỡng.

Động vật cảnh

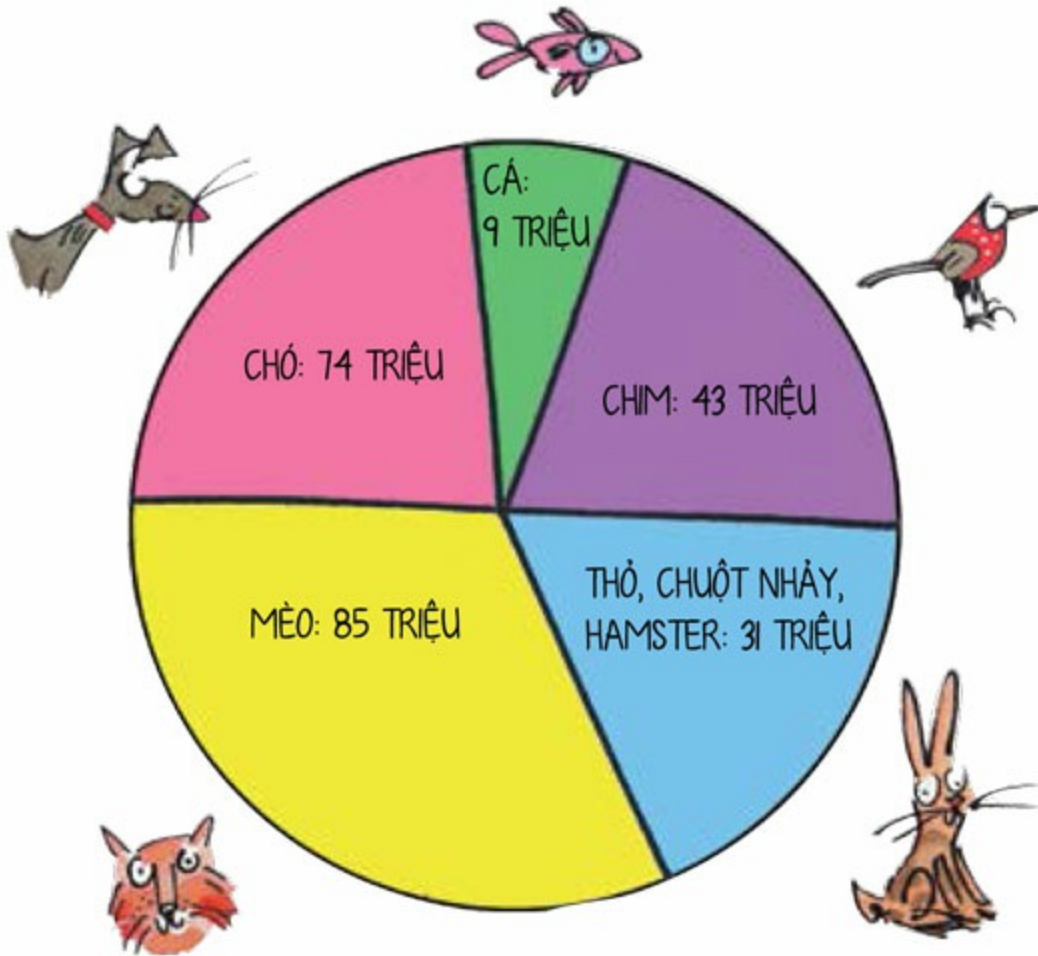
Gia đình bạn chắc có nuôi con gì đó chứ? Hơn một nửa các gia đình Mỹ có ít nhất một con thú cưng, và hơn 70 triệu gia đình ở châu Âu cũng thế.

Tất nhiên có thể bạn chỉ nuôi một con cá vàng tí xíu, thế thì chẳng tốn bao nhiêu. Nhưng nếu lại rước về một con chó săn khá lớn, hoặc thậm chí là một con ngựa, thì chi phí chăm sóc sẽ to bằng cả con thú ấy.

THÚ CƯNG Ở CHÂU ÂU

Có gần 250 triệu thú cưng sống trong các gia đình trên khắp châu Âu. Bạn có thể so sánh số liệu ở nước mình với chi phí cho vật nuôi ở Anh không?

Thú cưng tốn những gì?

Ngoài tiền nhận nuôi ban đầu - một số loài động vật cảnh đắt tới cả triệu hay chục triệu - có cả một lô xích xong các chi phí mà các chủ sở hữu vật nuôi trung bình sẽ phải chịu. Chi phí ước tính nuôi chó trong vòng một năm ở Anh là:

- Đồ chơi/Quà/Đồ ăn vặt
- Chăm sóc lông
- Phí thú y, y tế
- Chuồng trại
- Đồ ăn

Tổng chi phí: 1.183 bảng

Ngựa có khi
tốn đến 4.000
bảng/năm.

Nguồn ảnh: marikond, Erik Lam, Dieter H, Jagodka, Africa Studio

SỐ LƯỢNG THÚ CƯNG

Người ta ước tính rằng 48% gia đình, tương đương 13 triệu hộ, có nuôi ít nhất một con vật. Có khoảng 67 triệu động vật cảnh ở Anh.

Chó: 8 triệu

Mèo: 8 triệu

Cá nuôi bể: 20-25 triệu

Cá nuôi ao: 20-25 triệu

Thỏ: 1 triệu

Chim lồng: 1 triệu

Chuột lang: 1 triệu

Chuột hamster: Hơn nửa triệu

Gia cầm: Hơn nửa triệu

Thần lằn: 300.000

Ếch và cóc: 200.000

Sa giông/Kỳ giông: 100.000

Rắn: 200.000

Rùa cạn/Rùa biển: 200.000

Chuột nháy: 100.000

Ngựa/Ngựa lùn cảnh: 100.000

Chim bồ câu cảnh: 100.000

Côn trùng: Dưới 100.000
Chuột: Dưới 100.000

Cả nhà vui chơi

Bố mẹ bạn làm việc chăm chỉ ở cơ quan. Bạn học tập chăm chỉ ở trường. Còn ở nhà, có việc nhà phải làm, bài tập phải xong, và một danh sách vô tận các việc vặt ai cũng ghét! Vì vậy, thời gian rồi rỗi trở nên quý giá.

Tất nhiên, có thể bạn muốn dành thời gian ấy dán mắt vào máy tính hay đeo tai nghe chìm trong âm nhạc, nhưng hầu hết các gia đình đều cố gắng được đi chơi cùng nhau. Và phần lớn các cuộc đi chơi này đều rất vui không nên bỏ lỡ! Đi công viên cảm giác mạnh, xem phim hoặc lễ hội, hay nhà hàng, các cuộc đua, bóng đá, và bao nhiêu là thứ nữa - vậy tại sao bạn lại muốn đứng ngoài?

Thể thao là một cách giết thời gian tuyệt thú. Nguồn ảnh: Mandy Godbehear

VUI CHƠI MIỄN PHÍ

Có rất nhiều chỗ vui chơi miễn phí, nhưng cũng có một số thì không. Nói chung thì bạn được vui chơi bao nhiêu còn tùy bố mẹ bạn có bao nhiêu ngày nghỉ hoặc thời gian rỗi, cũng như còn lại bao nhiêu tiền sau khi trừ xong chi phí sinh hoạt.

VUI CHƠI TỐN RẤT ÍT

Cả gia đình có thể giải trí mà không tốn nhiều tiền. Nhiều môn bóng chỉ cần rủ thêm vài người bạn tới chơi ở sau nhà hay ra sân chơi. Hoặc cả nhà đạp xe trong công viên, quanh thành phố để cùng thêm gắn bó.

VUI CHƠI THỂ NÀO?

Một số gợi ý ít tốn kém khác:

Mở tiệc tại nhà và mời bạn bè mang theo đồ ăn thức uống.

Dành cả ngày trên bãi biển hay công viên.

Ăn trưa tại quán cà phê hoặc quán bar.

Thời gian rảnh rỗi bên gia đình hoặc bè bạn...

... hoặc một mình!

Nguồn ảnh: Zurijeta, Jacek Chabraszewski

Đi xem bóng đá hoặc hòa nhạc và ngồi ghế giá rẻ trên cao. Bạn có thể ở hơi xa nhưng màn hình lớn sẽ giúp bạn nhìn thấy mọi thứ.

Bạn còn cách gì nữa không?

KỠ NGHỈ

Đi nghỉ là lúc cả gia đình được vui chơi thật lâu với nhau. Có thể đi nghỉ hè, nghỉ Tết hay một số dịp lễ dài, và kỳ nghỉ có khi kéo dài cả tuần hoặc hơn. Bạn có thể đi lên núi, xuống biển, tới khu nghỉ dưỡng, hay thậm chí là lên du thuyền. Bạn đi nghỉ bao lâu và chỗ ở có thoải mái hay không là tùy vào khả năng của gia đình bạn.

Nếu bạn định **du lịch** nước ngoài thì sẽ đắt hơn nhiều. Hầu hết các gia đình đều lên kế hoạch du lịch từ rất sớm. Vì vậy, bố mẹ có thể đưa mục đó vào ngân sách để tiết kiệm tiền mỗi tháng. Bạn cũng có thể làm theo đây: lập quỹ du lịch của riêng mình từ tiền tiêu vặt hay tiền bạn kiếm được.

Cả nhà đi công viên giải trí cùng nhau - kỷ niệm cả đời!
Nguồn ảnh: shutterstock

TIẾT KIỆM...

Khi các công ty quảng cáo các “kỳ nghỉ tiết kiệm” hoặc “vé máy bay tiết kiệm”, ý họ là “có giá phù hợp với túi tiền của bạn”. Họ đoán rằng bạn không có quá nhiều tiền. “Tiết kiệm” thực ra nghĩa là “giá rẻ”.

Các chuyến du lịch giá rẻ thường là đi trong nước - ví dụ như thuê xe rồi đi đó đây. Hoặc là **du lịch trọn gói** ở nước ngoài. Nếu bạn đi nghỉ trọn gói, phần lớn kế hoạch sẽ được sắp xếp sẵn cho bạn, bao gồm chuyến bay, khách sạn và các bữa ăn. Thường thì gia đình bạn sẽ đi chơi chung với nhiều gia đình lạ, vì đi theo đoàn sẽ đỡ tốn kém hơn.

... HOẶC SANG TRỌNG

Và cũng có loại hình du lịch sang trọng. Bạn sẽ được ở một khu nghỉ dưỡng nổi tiếng với khách sạn và cơ sở vật chất thượng hạng. Nhưng nếu muốn dùng lều bãi biển, các hoạt động vui chơi giải trí hay thể thao, bạn sẽ bị tính thêm tiền. Cuối cùng, kỳ nghỉ của bạn

còn tùy vào bố mẹ bạn sẵn sàng chi ra bao nhiêu. Muốn vậy, không thể không lập kế hoạch chi tiêu để đảm bảo có đủ tiền...

... KHI ẤY THÌ KỲ NGHỈ NÀO CŨNG SẼ VUI.

Chi phí cho BẠN

Chắc hẳn bố mẹ không coi bạn là một món tốn tiền rồi! Họ yêu bạn và muốn bạn có mọi điều kiện tốt nhất để được hạnh phúc. Họ muốn bạn khỏe mạnh và có cơ hội học hành cùng rèn luyện kỹ năng tốt nhất. Và họ cũng không tính toán tiền nong để mang lại tất cả những điều ấy cho bạn. Nhưng tiền ấy không ít đâu!

Giả sử bố mẹ nuôi nấng bạn từ ngày sinh ra đến lúc 21 tuổi, học xong đại học.

Họ không nuông chiều bạn, nhưng họ sẽ lo hết các chi phí cơ bản hay nhu cầu thiết yếu- như thực phẩm và quần áo, đồng phục và đi lại hằng ngày. Và họ cũng mua cho bạn một số món xa xỉ nữa - chơi thể thao, các lớp ngoại khóa, máy tính, điện thoại di động, tiền tiêu vặt và quà sinh nhật.

Ở Anh, bố mẹ bạn sẽ phải chi một con số khổng lồ là 222.500 bảng Anh. Nghĩa là gần một phần tư của một triệu bảng! Và ở Mỹ, số tiền này là hơn 300.000 đô la.

CHI PHÍ CHO BẠN

Giáo dục: bao gồm đồng phục, học ngoại khóa và chi phí đại học, đi lại

Mẫu giáo hoặc gửi trẻ

Thức ăn

Quần áo

Đi nghỉ

Đồ chơi

Giải trí

Tiền tiêu vặt

Đồ đạc
Cá nhân
Khác

Bạn thử tính xem mỗi năm
mình tiêu hết bao nhiêu?

MỘT NỬA SỐ TRẺ EM

Nguồn ảnh: Mukesh
Gupta/Reuters/Corbis

Gần một nửa thế giới -
hơn ba tỷ người - sống
dưới mức 2,5 đô la một ngày. Trên thực tế, một nửa số trẻ
em trên thế giới hiện đang sống trong **nghèo đói**.

Với 2,5 đô la một ngày, chi phí nuôi một đứa trẻ ở nhiều
nước châu Âu chỉ có khoảng 900 đô la một năm - còn ở Mỹ thì
lên đến 14.000 đô la một năm!

Tiền gửi trẻ rất tốn kém đối với các bậc
phụ huynh phải đi làm.

Học các kỹ năng sáng tạo cũng là một phần quan
trọng trong giáo dục.

Nguồn ảnh: Phase4Photography, Jim
Esposito/BLEND images/Corbis, Jouke van
Keulen

GIÁO DỤC CHO BẠN

Học hành có vẻ là một câu chuyện dài bất tận. Bạn ngủ dậy, bạn đi học, bạn về nhà, bạn làm bài tập về nhà. Lúc nào cũng chỉ thấy học là học. Đôi khi bạn ước gì mình được nghỉ học bém đi cho rồi. Nhưng may mắn thay, bố mẹ đã giải thích cho bạn biết rằng giáo dục có lẽ là nhiệm vụ quan trọng nhất khi bạn còn nhỏ.

HỌC “MIỄN PHÍ”

May mắn cho các bậc bố mẹ, giáo dục cho trẻ ở hầu hết các nước thường là miễn phí. Trẻ được học không mất tiền ở mẫu giáo hoặc tiểu học, có nơi còn cả trung học (hay đại học và sau đại học). Tiền xây trường học và thuê giáo viên lấy từ thuế bố mẹ bạn đóng cho chính quyền nhà nước. Thuế cũng có khi trả cho cả xe buýt đưa đón, sách giáo khoa và các hoạt động thể thao.

HỌC MẤT PHÍ

Bố mẹ biết rằng nếu không học hành thì **cơ hội việc làm** của bạn sẽ rất ít, khả năng kiếm tiền trong tương lai sẽ khó khăn hơn. Thế nên họ thấy bỏ bao nhiêu tiền cho bạn cũng đáng, và khi bạn hỏi “Con PHẢI làm bài tập về nhà ư?” thì bạn biết câu trả lời rồi đấy!

HỌC NỮA, HỌC MÃI

Tại Hàn Quốc, giáo dục được hỗ trợ bằng các lớp **gia sư** đặc biệt. 95% học sinh trung học đi học thêm ở các trung tâm gọi là “hagwon”. Các lớp này giúp trẻ em học thi vào cấp sau. Học sinh Hàn Quốc cũng đến các trường chuyên nghiệp học võ thuật hay âm nhạc. Vì vậy, nhiều học sinh học rất nhiều, tới tối muộn mới về

nhà.

CAO ĐẲNG VÀ ĐẠI HỌC

Số tiền bạn sẽ phải trả để học **đại học** hay **cao đẳng** còn tùy bạn sống ở đâu. Ở hầu hết các nước, thuế chỉ dùng để trả cho một phần nhỏ chi phí. Các bậc phụ huynh phải trả phần lớn, hoặc sinh viên có thể được cho vay trả sau với lãi suất thấp. Tại Vương quốc Anh có mức trần học phí cho các trường đại học.

Nhưng tiền học vẫn còn lên tới hàng ngàn bảng Anh. Ở Mỹ, học phí có thể gấp bốn lần mức đó, trong khi ở Indonesia thì rẻ hơn nhiều - chỉ bằng 10% tại Mỹ.

Nếu bạn sống xa nhà thì học đại học lại càng đắt hơn nữa. Bạn phải trả tiền phòng và tiền ăn.

Một cách giảm chi phí đại học là giành được **học bổng**. Khi đó bạn sẽ có thêm tiền học phí và sinh hoạt. Học bổng có thể do chính phủ hoặc nhà trường cấp, hoặc có khi là các cá nhân hoặc tổ chức quyên góp riêng.

QUẦN ÁO CỦA BẠN

Bạn có tủ quần áo rất sơ sài - hay là cả tủ lẫn ngăn kéo đều chất đầy có ngọn? Hay là ở giữa hai mức đó? Bạn có thể thuộc loại người không sống nổi nếu thiếu những đôi giày thời trang nhất, và có lẽ đắt nhất. Nhưng quần áo thực ra chỉ quan trọng một điều: là có để mặc.

ĐỒNG PHỤC

Ở nhiều nước, hầu như cả ngày bạn chỉ mặc đồng phục trường. Đây là một cách giảm chi phí quần áo cho các bạn trẻ. Đồng phục nhà trường hiếm khi hợp mốt, nhưng nó đảm bảo học sinh không phải đua nhau xem ai mặc đẹp nhất, và phụ huynh không phải cần rằng mua đồ đắt tiền. Đồng phục đem lại sự cân bằng tuyệt vời giữa các học sinh.

THỜI TRANG

Ai cũng biết bạn không cần quần áo **hàng hiệu** hợp thời nhất thì mới đẹp và tự tin được. Nhưng thế cũng không có nghĩa là ăn mặc rách rưới. Bạn vẫn có thể có vẻ ngoài như mong muốn mà không phải trả

giá cao.

Các nhà quảng cáo và tạp chí thời trang chắc sẽ khuyên bạn vung tiền ra, nhưng đó là việc của họ. Còn việc của bạn là xem xét xem mình - hoặc bố mẹ - đủ sức mua những gì. Số tiền dành cho quần áo trong ngân sách có thể chiếm tới 10% thu nhập gia đình - tức là rất nhiều đó.

MUA RẺ

Quần áo không cần phải đắt tiền. Có những cửa hàng bán hàng hiệu giảm giá, và các chuỗi cửa hàng bán đồ rẻ.

Mua sắm ở các cửa hàng mà bạn sẽ mua được nhiều nhất với giá tốt nhất. Nguồn ảnh: shutterstock

Nói chung, quần áo bây giờ khá rẻ vì nhiều đồ được sản xuất tại các nước như Trung Quốc hay Campuchia, nơi chi phí nhân công thấp. Áo phông may tại các nước này có thể rẻ bằng một nửa áo Mỹ, Nhật hay châu Âu.

TIỀN TIÊU VẬT CỦA BẠN

Có lẽ bố mẹ không cần bạn đóng tiền nhà và tiền ăn, và thỉnh thoảng còn mua đồ dùng học tập cho bạn, nhưng họ thường chọn cách cho **tiền tiêu vật** để bạn tự kiểm soát chi tiêu của mình.

Nhiều bố mẹ tin rằng tốt hơn hết là bạn học cách kiểm soát tiền bạc từ khi còn nhỏ. Họ có thể quyết định cho bạn tiền tiêu vật theo định kỳ chứ không phải chìa tiền ra bất cứ khi nào bạn hỏi xin.

Bạn nhận được bao nhiêu còn tùy bố mẹ có thể cho bạn bao nhiêu, hay nghĩ bạn nên có bao nhiêu.

THỎA THUẬN SỐ TIỀN

Tiền tiêu vật có thể coi là khoản thu nhập đều đặn đầu tiên của bạn. Bạn thỏa thuận với bố mẹ nhận hằng tuần bao nhiêu tùy theo ngân sách gia đình. Và cũng tùy xem bạn tuân theo kế hoạch chi tiêu của chính mình giỏi đến đâu nữa. Không nên nhận tiền tiêu vật theo tuần, nếu bạn không dám chắc mình sẽ không tiêu sạch bách ngay ngày đầu tiên.

Có thể tiền tiêu vật của bạn đi kèm với một sổ ràng buộc. Như là giúp việc trong nhà chẳng hạn. Nếu thế, bạn nên biết CHÍNH XÁC bố mẹ cần bạn làm những gì.

“THU NHẬP” CỦA BẠN

Việc nhà có thể chỉ đơn giản là giúp nấu cơm hay là dọn phòng mình - mà bạn đăng nào cũng nên làm! Hay là chăm sóc chó mèo, rửa xe hay giặt đồ chẳng hạn. Chắc chắn như thế sẽ đỡ đi một lượng kha khá công việc cho bố mẹ và gia đình bạn.

Vô tư đi!

Bạn được trả công mà!

Cộng hết lại nào!

Ngân sách là gì?

Là bản kế hoạch ước tính xem tiền lương của bố mẹ bạn (và cả anh trai chị gái nếu có) đóng góp cho gia đình sẽ được dùng như thế nào. Đây là **thu nhập gia đình**.

Số tiền bị tiêu đi trong cùng thời gian ấy thì được gọi là **chi tiêu**. Dưới đây là ví dụ về một ngân sách gia đình.

Giả sử thu nhập gia đình bạn là khoảng 20 triệu đồng mỗi tháng. Như bản ghi cho thấy, chi tiêu của gia đình đã lên đến 17 triệu 540 nghìn đồng.

2 triệu 460 nghìn dư ra có thể để tiết kiệm hoặc tiêu vào những món “xa xỉ”. Một buổi tối đi xem phim, hay một món lớn mà cả gia đình muốn mua đã lâu - hoặc biết đâu đấy, có thể thêm một ít tiền tiêu vặt cho BẠN!

THU NHẬP hằng tháng

Thu nhập gia đình 20 triệu đồng

CHI TIÊU hằng tháng (nghìn đồng)

Sinh hoạt chung

Thức ăn	3.500
Tiền điện	650
Tiền nước	80
Điện thoại và Internet	250
Truyền hình cáp	110
Ăn hiệu, thăm họ hàng	1.200
Phí dịch vụ	300
Sửa chữa quanh nhà	1.500

TỔNG 7.590

Tiền nhà 6.500

Gửi em bé 2.000

Đi lại

Xăng	1.000
Gửi xe	450

TỔNG 1.450

TỔNG CỘNG 17.540

CÒN LẠI 2.460

TÀI VỆ

Bạn không cần phải viết tất cả mọi thứ ra giấy như thế này. Có rất nhiều website, chương trình máy tính hoặc ứng dụng điện thoại giúp bạn lập ngân sách. Hoặc bạn có thể tự làm bảng tính trên Ms Excel hoặc các chương

trình tương tự. Chỉ cần nhờ bố mẹ giúp bạn điền hết các chi tiết, phần mềm sẽ tự động tính toán cho bạn.

Cùng thảo luận nào

TIẾT KIỆM HƠN?

Có rất nhiều cách giúp bạn giảm chi tiêu trong gia đình. Thử nghĩ xem mỗi ngày trong nhà tiêu tốn những gì - điện, gas, nước, xe cộ đi lại, tiền ăn, mua sắm, quần áo, vân vân... Bạn có giảm được khoản nào không? Vài gợi ý đơn giản: tắt đèn khi không sử dụng, đi xe buýt thay cho taxi. Hãy thảo luận xem còn cách nào khác nhé.

TIỀN CÓ MỘC TRÊN CÂY KHÔNG?

Hầu như ai cũng mong được như vậy. Khi đó cuộc sống sẽ đơn giản hơn rất nhiều. Và hành tinh của chúng ta sẽ có nhiều rừng cây hơn!

Không may là tiền có giá trị của nó, và được dùng đổi lấy các hàng hóa, dịch vụ có cùng giá trị. Và tiền vô cùng quý giá! Mọi đồng bạn tiêu đều phải được kiếm lấy bằng sức lao động - thường là do bố mẹ bạn làm việc ở cơ quan.

LÀM THẾ NÀO KIẾM ĐƯỢC TIỀN?

Nếu may mắn, bạn sẽ được cho tiền để muốn tiêu sao cũng được. Tuy nhiên, nhiều bậc bố mẹ tin rằng bạn cần phải làm gì đó mới xứng đáng nhận tiền tiêu vật.

Giúp việc vặt trong nhà cũng là một cách, hoặc chạy việc bên ngoài. Bạn có thể làm loại công việc nào để giúp gia đình? Xem thêm tập 1: Tiền của bạn, để có vài ý tưởng nhé.

MUA SẮM THÌ CÓ GÌ SAI?

Chả có gì sai cả nếu bạn mua những thứ thực sự cần. Nhưng ĐỪNG mua sắm cho vui! Hãy nhớ rằng ngân sách gia đình mình được chia thành

“thiết yếu” và “xa xỉ”, nên bạn cần tiêu đúng đắn.

Cách hiệu quả nhất là viết ra một danh sách và chỉ mua theo danh sách đó thôi. Bạn còn nghĩ ra cách kiểm soát chi tiêu nào nữa không?

TẠI SAO BẠN CẦN ĐẾN NGÂN HÀNG?

Bố mẹ bạn thường có tài khoản ngân hàng để có nơi cất giữ tiền và trả hóa đơn nữa. Có thể bạn đã có lợn tiết kiệm để nhét tiền tiêu vặt hay tiền lẻ - nhưng gửi ngân hàng cũng là ý hay. Nếu bạn bỏ một ít tiền vào tài khoản tiết kiệm mỗi tháng, ngân hàng sẽ cho bạn lãi. Hãy thảo luận xem làm thế nào mở tài khoản ngân hàng, và bạn sẽ mua gì với số tiền tiết kiệm được.

Tại sao không lên danh sách những thứ bạn thích kèm theo giá, để biết mình cần tiết kiệm bao nhiêu nhỉ? Bạn còn có thể đặt thời hạn để đến một ngày nào đó phải kiếm được và tiết kiệm được bao nhiêu tiền nữa cơ.

BẢO VỆ MỌI THỨ AN TOÀN?

Khi mọi thứ trở nên ngày càng đắt tiền, việc bảo vệ những thứ đó là rất quan trọng. Bạn có nhớ cách bảo vệ chính mình, tiền của mình, tài sản gia đình và môi trường xung quanh không? Một số cách đơn giản - có nhiều cách đặc biệt để trả các hóa đơn khi có chuyện xấu xảy ra, hay là khi bạn bị ốm.

Và môi trường xung quanh cũng cần được chăm sóc để giảm bớt các hóa đơn và đem lại cuộc sống tốt hơn. Một số cách bảo vệ môi trường đơn giản - tái chế nhiều nhất có thể, tự trồng rau để ăn. Bạn có cách nào khác để bảo vệ mình và gia đình không?

TÍN DỤNG HAY VAY MƯỢN?

Bố mẹ bạn có thể đến ngân hàng, làm một loại thẻ đặc biệt để mua đồ mà không phải trả tiền mặt. Nó được gọi là thẻ ghi nợ hay thẻ tín dụng. Bạn có biết hai loại đó khác nhau thế nào không? Hãy thảo luận xem cái nào tốt hơn và tại sao.

Cuối cùng, ngân hàng cũng cho gia đình bạn vay tiền để mua những

thứ rất cần nhưng không có tiền trả ngay lập tức -
như là xe hơi. Bạn có nhớ gia đình mình có thể cần
vay gì khác không?

